

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки

Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 17

Заснований в 1996 році

Рівне – 2001

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 17. — Рівне: РДГУ, 2001. — 173 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**

(Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**

(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**

(заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**

(Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**

(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**

(Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**

(Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**

(Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**

(Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**

(Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**

(Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**

(Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**

(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**

(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**

(Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**

(заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 29.06.2001 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 06 — 8
гуманітарний університет, 2001

© Рівненський державний

1. Сухомлинський В. О. Блокноти з замітками творчого і службового характеру (1966-1968рр.) // ЦДАВО України, Ф. 5097. – Оп. 1 – спр. 880. – 183 арк.
2. Сухомлинський В. О. Виховання жіночності // ЦДАВО України. – Ф. 5097. – Оп. 1. – Спр. 803. – 23 арк.
3. Сухомлинський В. О. Народження громадянина // Вибр. твори: В 5 т. – К., 1977. – Т.3. – С. 283-582.
4. Сухомлинський В. О. Рани дитячого серця // ЦДАВО України. – Ф. 5097. – Оп. 1. – Спр. 748. – 6 арк.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю // Вибр. твори: В 5 т. – К., 1976. – Т.2. – С. 419-656.

Одержано редакцією 26.04.2001

УДК: 371. 04

Г. І. НАУМЧУК

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА ЗМІСТ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В СІМ'Ї

Відродження та розбудова незалежної суверенної Української держави вимагає нового підходу до здійснення національного виховання. Національне виховання в Україні має бути спрямоване на формування у підростаючого покоління світоглядної свідомості, ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, та інших соціально-важливих надбань вітчизняної та світової духовної культури. Найголовнішою метою національного виховання є набуття підростаючим поколінням соціального досвіду, досягнення високої культури міжнародних взаємин, формування рис громадянина України незалежно від національної належності, розвиток високої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. Основними шляхами реформування національного виховання є перебудова змісту виховання, впровадження нових підходів, виховних систем, форм і методів виховання, які відповідали б потребам розвитку особистості, сприяли б розкриттю її талантів, духовно-емоційних, розумових і фізичних здібностей, організації родинного виховання та освіти і забезпечення педагогічного всеобучу батьків.

В державній національній програмі “Освіта” (“Україна XXI століття”) наголошується на тому, що на етапі раннього родинного виховання батьки зобов'язані створити умови для повноцінного фізичного та психічного становлення особистості, забезпечити дитині почуття захищеності, рівноваги, довіри; формувати активне, зацікавлене відношення до навколишнього світу. Сім'я повинна нести повну відповідальність за розвиток, виховання і навчання своїх дітей. Здійснюючи раннє родинне виховання, батьки створюють умови для повноцінного фізичного та психологічного ставлення особистості, формують активне зацікавлене ставлення до оточуючого середовища. Батьки повинні всіляко сприяти виробленню в дітей національної самосвідомості, національного менталітету. Тому українське родинознавство стає сьогодні джерелом родинного виховання. В родині (під родиною розуміємо групу людей, що складаються з чоловіка, жінки, дітей та інших близьких родичів, які живуть разом, під спільним дахом) діти шкільного віку повинні одержати уявлення про культуру, звичаї, обряди, традиції українського народу та бажання їх впроваджувати в своє життя.

Родина повинна дати школярам уявлення про внутрішню і зовнішню культуру людини, виховувати шанобливе ставлення до батька і матері, (а з любові до матері починається любов до Батьківщини, наголошував В. О. Сухомлинський), до старших; милосердя у відношенні до немічних, калік, сиріт, вдів і ін.; сформувати уявлення про загальнолюдські моральні цінності, привчити до добросовісної праці, поваги до людей праці. Батьки в родині повинні дбати про розумове виховання та здоров'я дитини.

Виходячи з намічених завдань, які стоять перед школою у справі національного виховання дітей, можна скласти програму-зміст родинного виховання, основою якої є:

1. Організація батьками здорових умов життя дитини в родині:
 - забезпечення раціонального режиму дня;
 - створення умов для організації домашньої самостійної роботи;
 - проведення ранкової гімнастики;

- попередження сколіозу, короткозорості;
 - організація активного дозвілля і відпочинку;
 - виховання навичок особистої гігієни.
2. Здійснення розумового виховання школярів:
- підготовка дітей до школи;
 - організація домашньої навчальної діяльності;
 - розвиток кмітливості, розважальних, пізнавальних, навчальних, творчих інтересів;
 - проведення шкільних сімейних екскурсій пізнавального характеру;
 - залучення дитини до позакласної та позашкільної виховної роботи;
 - проведення занять гуртків та інших занять з дітьми класу, де навчається власна дитина;
 - виховання словом рідної мови (розвиток мовлення);
 - бесіди з дітьми про людину, Космос, тварину, рослину, подію чи предмет, яка зацікавлює, збуджує відповідну увагу і почуття;
 - захоплюючі бесіди, фантазії в стилі оповідей, легенд, переказів, казок та інших жанрів фольклору, укладання дитячих сімейних книжечок, книжечок-ширм;
 - проведення мовних народних дидактичних ігор різного спрямування;
 - розучування пісень;
 - складання і написання родоводу (літопису) власної сім'ї, створення дерева пращурів одного прізвища та ін.;
 - читання з дітьми літератури, що висвітлює історію України.
3. Формування загальнолюдських і національних цінностей:
- виховання в дитини гуманізму, милосердя, доброзичливості, працелюбства, правдивості, чесності, високої культури поведінки засобами творчості відомих письменників, педагогів, власним прикладом, наданням допомоги сусідам, самотнім, вдовам, вдівцям, сиротам, учасникам воєн і т.д.; участь у трудових справах: "Про людину судять не по словах, а по ділах", національної психології, характеру і темпераменту, національного світогляду, мислення, народної моралі і етики;
 - засвоєння народної моралі через основні народно-педагогічні традиції сімейного виховання;
 - шанування новонародженої дитини і її батьків, бабусь і дідусів (прапрабатьків), названих батьків;
 - вивчення з дітьми колискових пісень, забавлянок;
 - святкування в сім'ї Дня знань, свята "Перший раз у перший клас", сімейних свят (день матері, день народження дітей і батьків, дня пам'яті загиблих чи померлих родичів);
 - зустрічі за круглим столом у родині на орієнтовні теми: "Улюблені пісні, казки твоєї родини", "Поспіваймо про Україну" і ін.;
 - проведення вікторин на теми "Твій рідний край", "Твоя країна – Україна", "Твій рід, родина, рідня";
 - відзначення календарних, обрядових свят Дня Миколая, Нового року, Різдва, Великодня, Трійці, Спаса та ін.;
 - знайомство з Біблією та 10-ма моральними заповідями;
 - використання в сім'ї трудових традицій українського народу у вихованні молодших школярів;
 - виховання господаря дому, землі, на якій живемо;
 - залучення дітей до посильної праці, визначення обов'язків дитини в сім'ї, заохочення дитини;
 - самообслуговування, приготування простих страв, виховання уміння накрити на стіл, догляду за квітами;
 - спільна праця дітей і батьків, допомога в підготовці до великих свят;
 - збір лікарських рослин, дарів лісу;
 - читання казок, оповідань, легенд, вивчення прислів'їв, приказок, пісень, перегляд кінофільмів, діафільмів;
 - екскурсії в музей народних ремесел, виготовлення сувенірів, подарунків членам родини до традиційних сімейних свят;

- ознайомлення з професіями батьків, професійна орієнтація.
- 4. Естетичне виховання школярів:
 - екскурсії в природу, саджання дерев, догляд за квітниками, кущами, деревами біля дому;
 - прибирання подвір'я;
 - родинне слухання музики ("Голос птахів", альбом Чайковського "Пори року", набір платівок "Музична грамота" і ін.), слухання і обговорення концертних програм по телебаченню;
 - перегляд та обговорення ілюстрацій в дитячих книжках, альбомах, репродукцій картин відомих художників; створення альбомів, колекцій;
 - спільний перегляд кінофільмів, телепередач, прослуховування радіопередач;
 - відвідування родиною музеїв, виставок дитячої книги, малюнків;
 - розвиток дитячої фантазії та творчості, видумки, загадок при допомозі малюнків і виробів, що відображають предмети і красу природи (ліплення, поробки з соломи, дротиків, шишок, жолудів, гілок, моху та іншого природного матеріалу);
 - виготовлення іграшок, подарунків, прибирання свого куточка;
 - розучування з дітьми дитячих пісень, українських народних пісень, колядок, щедрівок;
 - проведення ігор, забав, що сприяють розвитку дитячої фантазії, естетичних смаків; організація дитячої самодіяльності до родинних свят, всіляке сприяння участі дитини в шкільній художній самодіяльності;
 - організація і проведення з дітьми всіх традиційних родинних свят.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма "Освіта", "Україна XXI ст." // Освіта. – 1993. – № 44-46.
2. Концепція національного виховання // Освіта. – 1996. – 7 серпня. – С. 1-7.
3. Концепція формування національної свідомості і самосвідомості особистості // Освіта. – 1998. – 4-11 листопада.
4. Алексєєнко Т., Постовий В. Г. Роль традицій у розвитку виховної функції сучасної української сім'ї // Традиції виховання у світовій народній педагогіці. Ч.2. – К. – Рівне, 1995 – С. 167-169.
5. Каюков В. Родинно-сімейне виховання // Освіта. – 1998. – № 50 (29 липня-5 серпня).
6. Руденко Ю. Д. Національне виховання: відродження, перспективи // Педагогіка і психологія. – 1994. – №3. – С. 132-140.
7. Сім'я і родинне виховання // Рідна школа. – 1996. – № 11-12. – С. 15-21.
8. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка. Навч. посібник. – К., 1996. – 286 с.
9. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину // Вибрані твори: В 5-ти т. – К., 1976. – Т.2. – 670 с.

Одержано редакцією 14.05.2001

УДК: 374. 31

В. Б. ТЮСКА

З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ КЛУБНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Одним із важливих аспектів виховання є проблема забезпечення молоді умовами з метою самореалізації нею власних потреб та інтересів. Одним із провідних чинників є організація об'єднань клубного типу. Вони дають можливість організувати позашкільні форми організації різнобічної діяльності, як цілісний процес системи освіти розвитку та виховання. Крім цього, клубна діяльність забезпечує процес удосконалення здібностей і талантів дітей, учнівської та студентської молоді, задоволення їх інтересів, духовних запитів. Головне завдання в нинішніх умовах полягає в створенні умов для задоволення інтересів та потреб особистості, формуванні її духовного потенціалу. Пошуки себе, свого місця в житті, професійний вибір тим успішніші, чим ближчими до реального життя виявляться усі форми діяльності того чи іншого клубу чи об'єднання. Тому нині є актуальним екскурс в історію розвитку клубної діяльності та використання певного досвіду у виховному процесі.

ЗМІСТ

Переднє слово	3
Поніманська Т. І. Гуманізм і виховання (Філософсько-педагогічний аспект)	4
Киричук О. В. Духовно-катарсична активність виховання як показник ефективності педагогічної системи освітнього закладу	8
Дем'янюк Т. Д. Формування духовної культури учнівської молоді в системі шкільної освіти і виховання	14
Бех І. Д. Сучасна парадигма виховання в умовах позашкільного закладу	17
Тимощук Н. С. Вихователь і вихованець в умовах особистісно орієнтованих виховних технологій	19
Петренко В. В. Впровадження інноваційних технологій національно-патріотичного виховання учнів у сучасній школі: психодіагностичний аспект	26
Дацун О. В. Шляхи впровадження національного виховання у навчальний процес вищих медичних навчальних закладів I-II рівнів акредитації	31
Рабченюк Т. С. Педагогічне керівництво розвитком учнівського самоврядування	34
Березяк І. І. Самовдосконалення як важливий фактор формування особистості підлітка	40
Рощенко А. М. Адаптація студентів-першокурсників до навчання і виховання в закладах освіти	45
Середович В. В. Розвиток пізнавальної активності учнів початкових класів засобами образотворчого мистецтва	52
Терешко Л. В. Проблема мовленнєвої активності дітей дошкільного віку у процесі пізнавальної діяльності	59
Науменко Р. А. Інноваційні процеси у позашкільному закладі відповідно до Закону України “Про позашкільну освіту”	62
Первушевська І. О. Організаційно-педагогічні умови інноваційної діяльності в позашкільному закладі нового типу	64
Жевага С. І. Спільна діяльність сім'ї та школи з фізичного виховання підлітків	70
Черній А. Л. Перспективні форми і методи вдосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів	74
Павелків О. М. Формування інтересу старшокласників до професій як психолого-педагогічна проблема	77
Романчук В. А. Сучасні проблеми підготовки старшокласників до вибору майбутньої професії	82
Гриценко Л. О. Формування національно-духовної культури студентів при вивченні народних художніх ремесел	85
Федорченко Т. Є. Формування духовної культури неповнолітніх – провідний первентивний фактор в освітньо-виховному процесі	89
Дупак Н. В. До проблеми підготовки вчителів праці	94
Титаренко В. П., Чорнусь Т. М. Національно-культурні традиції плетіння у навчально-виховному процесі майбутніх вчителів	99
Цвірова Т. Д. Формування творчої особистості у клубі по роботі з дітьми та дорослими “Ровесник”	103
Янцур М. С. Особливості профорієнтаційної роботи з учнями у міжшкільному навчально-виробничому комбінаті	106
Карпенчук С. Г. Сутність педагогічної технології	112
Петренко О. Б. Творче використання досвіду В.Сухомлинського в сучасній сімейно-родинній і шкільній практиці	118
Наумчук Г. І. Основні завдання та зміст національного виховання дітей в сім'ї	125
Тюска В. Б. З історії розвитку клубної діяльності: педагогічний контекст	127
Бричок С. В. Специфіка виховного процесу у церковнопарафіяльній школі: екскурс в історію	133
Дичківська І. М. Взаємодія індивідуально-особистісного та соціально-релевантного у педагогіці общинності	136
Козяр М. М. Вплив міжпредметних зв'язків вищої математики, обчислювальної	141

техніки на засвоєння студентами знань з інженерної та машинної графіки	
Дем'янюк Т. Д. Модифікація змісту, форм і методів позашкільної освіти в умовах дослідно-експериментальної роботи	144
Белова С. А. Інноваційні технології ХХ ст. та антропософська педагогіка Р.Штейнера . .	148
Сойчук Р. Л. Диференціація навчального процесу у британських об'єднаних школах . . .	152
Новак О. В. Педагогічні умови засвоєння підлітками народних традицій, звичаїв, обрядів у процесі позаурочної діяльності	157
Тюльпа Т. М. Соціально-політичні передумови розвитку естетичного виховання школярів України в 1917-1920 рр.	161
Пальчевський С. С. Методи інтенсивного вивчення іноземних мов І. Ю. Шехтера і Г. О. Китайгородської	164
Відомості про авторів	169

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 17

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Редактор Дем'янюк Т. Д.
Технічний редактор Курченко Н. Б.
Комп'ютерна верстка Бондар А. М.

Здано до набору 10.06.2001 р. Підписано до друку 29.06.2001 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 21,038. Обл. вид. арк. 21,652. Замовлення № Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 17. — Рівне: РДГУ, 2001. — 173 с.

ISBN 966 — 7281 — 06 — 8.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

ББК 74.20